

Med Theodor Johansen i Tyskland og Holland 1912

Dette er en fortælling om en cykeltur til Tyskland og Holland. Den er skrevet af Theodor Johansen, på daværende tidspunkt ung lærer i Nørre Kongerslev. Siden hen blev han lærer i Aarestrup, hvor han virkede fra 1914 til sin død i 1953. Illustrationerne er Johansens egne.

Jeg tog fra Nørre Kongerslev om morgenen den 3. august klokken 6½ og der hændte mig intet uden godt på vejen ned til Horsens. Jeg tog over Randers, Skanderborg, via Horsens til Tyrsted, hvor jeg traf onkel siddende ved sit skrivebord, og jeg hilste på ham gennem vinduet. Om aftenen fik vi en lille l'hombre (pot) og jeg måtte bøde 30 øre, men da vi også spillede om søndagen, blev enden på det, at jeg gik fra spillebordet med 40 øre som gevinst. Her traf jeg også min kusine med sin mand.

Tidlig den næste morgen kaldte tante på fætter Magnus og mig allerede klokken 6½, og efter at være forsynet med morgenkaffe samt to æg i rygsækken med smørrebrød til, tog jeg af sted. Magnus viste mig vej ud til landevejen Horsens-Vejle. Vinden var fra siden og kom fra øst. Store regnskyer trak op om os, men vi håbede (særlig dog jeg), at det ikke måtte blive regn, og stadig talte vi om, at vinden skulle gå en lille smule mere til nord, thi så kunne jeg få medvind sydpå efter Slesvig by, hvortil jeg agtede mig inden aften.

Magnus ønskede mig god rejse. Det blev han ikke ene om at gøre, thi hvor jeg har talt med folk og kørt videre, har de altid ønsket ”god rejse”. Som sagt, jeg kørte videre. En mils vej nord for Vejle traf jeg en gammel bekendt i den omvandrende italiener med trommen på ryggen og sækkepipen under armen. Jeg standsede min cykel og hilste ”goddag”. Han lettede på hatten.

”Hvad, er De også her”, siger jeg.

”Ja”, siger han, ”jeg er alle vegne”.

”Kan de kende mig”?

”Nej”.

”Jo, det må De kunne”, og jeg fortalte ham hvorledes jeg har givet ham 10 øre fra vinduet i Nørre Kongerslev skole, men medens jeg forklarer, klarer den gamle sorthårede gubbes ansigt, og han ler over hele ansigtet, så de brune øjne glimter under de buskede øjenbryn og under den bredskyggede hat.

”Det går langsomt med at gå”, siger jeg.

”Nej, når man er bleven så gammel som jeg, så går det af sig selv”, siger han og tager fat i buksebenet og slår ud med benene. ”Nu har jeg vandret i 35 år og det går altid fremad”.

”Har De vandret i Tyskland”?

”Nej, kun i Danmark”.

”Ja, når vi nu ses igen, så skal jeg give Dem en drikkeskilling”.

”Ja, ja”, siger han og slår ud med hånden.

”Går det godt med forretningen”?

”Ja, jo, det går”.

”Farvel, nu går jeg til Tyskland og Holland”.

”Farvel”, siger han og slår fremad med hånden.

Jeg kører videre og får snart selskab med en anden til Vejle. Mit frihjul løber halvvejs fast ned ad den stejle bakke til Vejle, skønt jeg kører på fortovet, men hos en rigtig dyr cykelhandler får jeg kransen løsnet, og den er atter i orden, men det kostede 40 øre, skønt det kun varede to minutter. Det er i mellemtiden begyndt at regne så småt, men jeg farer op ad bakken syd på efter Kolding. På toppen af bakken giver det bedre ned, og jeg går ind i et lille hus, hvor der boede en ensom mand hos en fattig familie. Jeg taler med ham mens han spiser mellemmad, og han byder mig en kage, som jeg dog ikke vil have, og han fortæller, at hans kone døde sid-

ste vinter, og at han har haft sit spil med husholdersken, men ... det er skidt at være ene, og han trøster sig med en dram eller to. Regnen driver ned, og jeg kunne for resten også have haft godt af lidt, hvorved jeg kunne trøste mig. Jeg beslutter at vælge Afholdshotellet i Vejle, og vil vente der på tørvejr. Den mismodige gamle siger mig hvor hotellet ligger, og mens regnen er lidt i aftagende, smutter jeg derned. Og jeg kommer derned, men så har det holdt op med at regne. Jeg står udenfor hotellet og ser op mod himlen, særlig efter Kolding til, hvorfra vinden kommer. Jo, det ser ret godt ud, og det regner ikke mere. Jeg svinger mig op på cyklen tænkende på tørvejr, skønt det tegner ikke godt. Det går op ad bakken, atter forbi den ensomes hus. Det regner lidt, men det får være. Det regner af og til.

En mils vej syd på tager jeg ind på en kro for at drikke en sodavand for snart efter at fortsætte. Klokken bliver 11 og det begynder at regne stærkt, hvorfor jeg tager ind i en gård for i vognporten at spise den frokost, som tante i Tyrsted har givet mig med. Manden byder mig ind i folkestuen sigende: "Stuen er ikke bedre end folkestuen", og jeg tager imod tilbuddet. Konen er endnu mere flink. Hun giver mig salt til mine æg og koger endog kaffe til mig uden at jeg så meget som taler derom. Jo, hendes søn har også været ude at cykle til tider. Jeg takker og når til Frederikshøj kro, det sidste hus før grænsen, men nu regner det meget stærkt.

På Frederikshøj kro blev jeg i tre timer og talte en del med en dansk gendarm. Hans navn var Baur eller lignende. Medens jeg stod der og talte med ham, kom der en bil. Den skulle standse for at blive efterset, da den kom fra Tyskland, men den fortsatte og blev derfor standset pr. telefon og kom tilbage for at betale fem kroner for at køre ind i Danmark. Føreren, en kornhandler fra Ditmarsken, talte jeg lidt med og traf ham to gange siden på landevejen gennem Slesvig, og vi kendte hinanden.

Det tyske monument på Knivsbjerg

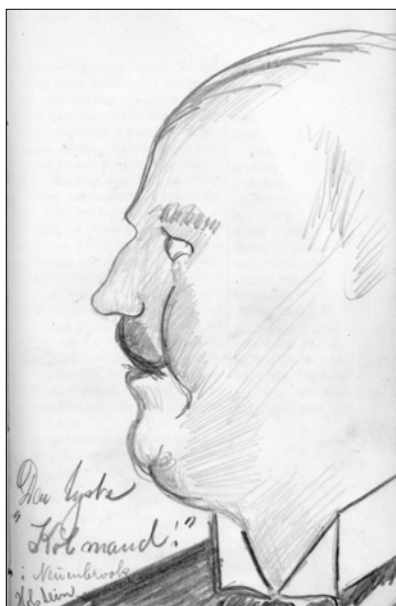
Sankelmarkmindesmærket

Det holdt imidlertid op med at regne, og jeg kørte da til den tyske grænse, hvor jeg blev standset af en ung toldbetjent, som dog lod mig slippe igennem, da jeg havde sagt, at jeg kun havde "kleider" i min rygsæk. Vi talte tysk, men da jeg kørte sagde jeg "farvel", og så sagde han også "farvel". I Christiansfeld gik jeg ind til en købmand, som jeg på min første Tysklandstur havde besøgt, og han vekslede mig 160 kroner i tyske penge, og derpå gik det videre til Haderslev syd for hvilken by jeg tog en tegning af det bekendte Knivsbjerg tårn.

Inden Åbenrå indhentede jeg en ung cyklist, en lærersøn fra Bandholm, og vi slog følgeskab til byen. Da vi kom der var klokken 8¹⁵, og jeg syntes at det var for tidligt at standse, og jeg fortsatte til Flensborg. Det varede ikke længe før det blev mørkt, og tågen drev op mellem træerne i de store skove langs landevejen så tæt, at jeg knap kunne se 50 alen fremad. Man møder ingen rejsende her, thi landsbyerne ligger sjældent ved vejen og langt fra hinanden. Dog glimtede gennem tågen et par gange et lys fra et ensomt beliggende hus, og et ugleskrig lød fra granskoven. Jeg kørte hurtigt og nåede Flensborg på en time og tyve minutter og fandt hen på hotel Holsteinisches Haus, men fandt alt forandret der siden jeg var der sidst.

Jeg sov godt den nat og stod atter op klokken 7^{1/2} og fortsatte efter Slesvig. Ved Sankelmark tog jeg en skitse af det østrigske mindesmærke og oplevede ellers intet, førend jeg kom til en kro syv kilometer nord for Rendsborg, hvor jeg bestilte en

halv liter kogt mælk, som jeg drak til mine mellemadder. Da jeg var færdig, spurgte jeg den meget flinke, unge og rigtig kønne værtinde, om jeg kunne sove en middagsøvn her i skyggen under træerne. Jo, det kunne jeg da godt. Jeg lagde mig følgelig, men havde ikke ligget ret længe, førend hun kom og bød mig en chaiselong sigende: ”Det koster ikke noget”. Jeg fulgte hende ind, fik en pude og sov sødeligt præcis en halv time. Stod så op og gik til min cykel sigende farvel, men tilføjede: ”Kunne De ikke have lyst til at tage med en tur ud i verden”? ”Jo, jo, men jeg er ene hjemme og må passe værtshuset. Snart skal jeg være her, snart der, og jeg skal lave mad til folkene, når de kommer hjem”. Jeg sagde farvel og kørte til Rendsborg. Syd for byen kom jeg til Wilhelmskanalen, men den tog sig ikke så flot ud som ved Kiel, thi her fandtes kun en simpel svingbro, som ikke var åben, da jeg kom, idet en hel del skibe og dampere måtte passere. Snart var broen åben og et helt slæng havde samlet sig under lukningen. Alle satte sig i bevægelse.

Den tyske købmand i Neuenbrook

Til Itzehoe var langt, syv mil, og jeg badede derfor midtvejs i en å. Det forfriskede svært. På Itzehoe Hof spiste jeg til aften og blev barberet og fortsatte til Neuenbrook, hvor jeg standede, da en sort tordenbyge bredte sig over hele himlen. Jeg gik derpå ind på ”der Gasthof” og bad om natlogi, hvilket blev tilbudt mig for en pris af 1,50 Mark, og jeg tog mod tilbuddet. Værten var en halvvejs gnaven mand, der dog talte, når man spurgte om noget, men han rev ordene svært over tænderne og var straks parat til at give, hvad man bad om. Han smed sig på en sofa, da han havde givet mig en sodavand med hindbær til. På en anden sofa lå en herre, som jeg ikke kunne se så nøje, da det allerede var mørkt og særlig i skænkestuen, hvor lange, hvide, men tætte gardiner hjalp godt til med at forøge mørket. Det varede dog ikke længe, førend han rejste sig halvvejs op og sagde: ”Gute Abend”. Jeg svarede: ”Gute Abend” og føjede til: ”Nun es regnet sehr stark”. ”Ja”, svarede han, og så var vi straks begyndt på en lang samtale. Han fortalte mig, at han var handelsmand fra Hamborg, født i Saksen og skulle ud efter Ditmarsken til pr. egen landauer og nu var standset her. ”Jeg holder meget af at drikke”, sagde

han efter at jeg også havde præsenteret mig. ”Vil De drikke en sodavand med hindbær til igen, så vil jeg give den”. Jo, det ville jeg jo gerne og vi drak den og så gav jeg også en. Han var meget gemytlig, let at forstå og meget galant. Kom der fremmede ind i kroen præsenterede han sig selv og mig med som anden mand og gav en omgang af otte bier til hele selskabet. Da jeg var færdig gav jeg mig til at tegne og han spillede kort med værten om 2-pfenniger, så jeg. Imidlertid gav værten mig anvisning på at tage over Glückstadt og Elben til Wischhafen til Bremen. Det var meget lettere end at tage over Hamborg. Det gjorde jeg. Imidlertid blev klokken 10, og jeg gik i seng, men nedenunder i skænkestuen kunne jeg høre den lystige købmands stemme og latter over kortspillet.

Næste morgen traf jeg købmanden i skjorteærmer og med tøfler på ude i stalden. Han striglede sin hest og havde pudset sig vogn, men nogle børn havde været oppe i den med snavsede sko. Han ønskede mig ”lykkelig rejse”.

Ved landsbyen Krempe lå nogle smukke holstenske bøndergårde langs med vejen, syv-otte stykker i rad på en strækning af en kilometer. De var smukke med de ejendommelige høje tage og lynaflederne, der findes på alle gårde der. Jeg fik lyst til at se en af dem og gik derfor ind på en af dem, en af de største. Jeg traf en kone, ret aldrende, og efter at have sagt hende

Holstensk gård

hvem jeg var og at jeg ønskede at se en holstensk gård, så at jeg kunne fortælle børnene hjemme i Danmark om dem, viste hun mig alt, og det var meget interessant. Jeg så alt: køkken, kælder, stalde, vognskur, haven, svinstien, karlekammer, pigekammer, dagligstue og spisestue. Til gården hørte 45½ hektar land, men hun var ugift, thi da hendes gamle fader var død, fik hun bejlere nok, men hun ville dog ikke gifte sig, thi bejlerne ville have gården og ikke hende. Jeg sagde derpå farvel og takkede, lovende at sende hende et brev-kort, når jeg kom hjem til Danmark igen.

Elben ved Glückstadt

Ved Glückstadt tog jeg over den fire kilometer brede Elbe og fortsatte rejsen sydpå gennem Hannover. Her så jeg for første gang de med klinker brolagte landeveje og har kørt på dem siden og med velbehag, thi de er meget behagelige. Smukt var vejret. På sine steder var der alléer med en tre-fire rækker af pyntelige birketræer så langt frem man kunne se, derpå kunne alléen forandre sig, og man kørte under højstammede egetræer med en kanal på den ene side af vejen. Lidt længere mod syd bliver landskabet mere trist og man kører på milelange heder, der dog indeslutter store landsbyer som fx Lamstedt og Basdahl.

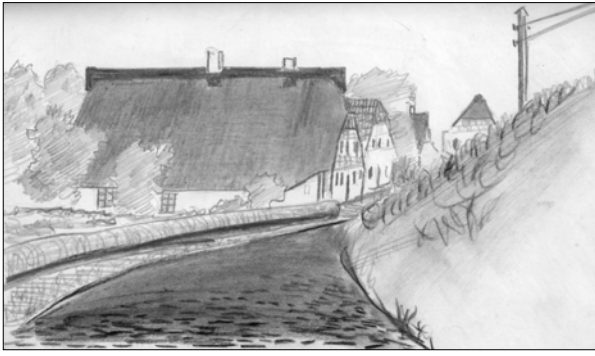
Indsejling til Wischhafen

I Basdahl tog jeg ind for at se skolen. Læreren hed Kohl og var meget flink, så jeg beså alt og han fortalte mig om tyske skoler. Da det var ved aftenstid bød han mig aftensmad, og den nød jeg sammen med hele familien. Der blev bedt bordbøn både før og efter, og børnene opførte sig meget pænt.

Landevej i Nordtyskland

I det hele taget præger religiøsitet denne hedeegn. Over skoledørene kan man læse: "Lasset die Kindlein zu mir kommen" og på gavlene af husene læser man på træbjælkerne: "Das Herren auge wache über dieses Haus Tag und Nacht" eller "O Jesu Christ du Lebenstür mein Aus und Eingang sei in Dir", og over kroerne står: "Gud velsigner din Ind og Udgang".

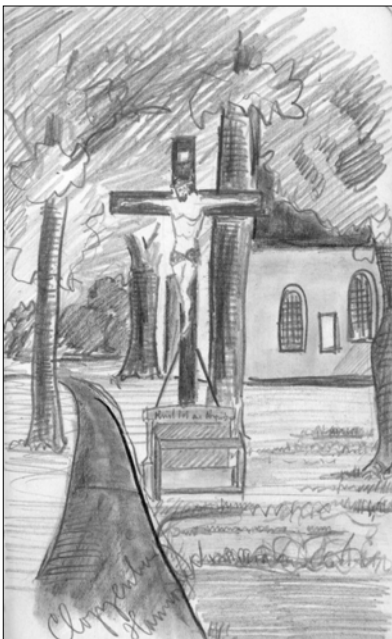
Holstensk landsby

Fra Basdahl skole kørte jeg videre en-to mil til Kuhstedt, hvor jeg gik ind på kroen og spurgte hvad jeg skulle give for at sove der om natten. Ja, det vidste de da ikke rigtig, men kunne 1 Mark være for meget. ”Nej”, sagde jeg, ”det er ikke meget”. Det fik jeg, og så skulle jeg have ”Frühstück” om morgenen også. En gammel mand sad i en kurvestol i skænkestuen og vi underholdt hinanden på en god måde. Han havde været med i 1870 i slaget ved Gravelotte. ”Da hatte die Deutsche 20.000 verloren”. I dagligstuen hang hans

billede som soldat fra krigen. Klokkeren 9½ gik vi alle i seng. Den gamle tændte et lys til mig. På bordet lå nogle pærer, og jeg spurgte om de allerede havde modne pærer. ”Ja, vi har”, og så gav han mig dem alle fire. ”I morgen tidlig skal De få nogle med i lommen”. Jeg takkede og gik i seng.

Vejen gennem Oldenburg er i længden kedelig, thi heden gør sin triste ensomhed gældende på ens temperament. Grønspætter flyver ofte op i de spredte granskove og liver kun lidt op ved at lade deres korte, skræmte skrig lyde ud over den åbne skovlysning. De sætter sig på stammen af et grantræ, men da man fra landevejen nok kan se dem, hopper de helt bag om på stammen og tror sig i sikkerhed.

I denne hedeegn hvor skovene afløses af grønne enge gik jeg ind i et lille husmandshjem tæt ved vejen. Jeg havde tit på turen undret mig over, at man ikke så skorstene på husene og dog boede der folk i dem, thi hvor kunne de leve uden at have en skorsten eller kakkelovn. Som sagt; jeg gik ind i det udenfra så kønt bygget og vedligeholdte hus, og jeg blev snart klar over unødvendigheden af skorstenen. Gennem en dør på husets side kunne jeg se ud af en anden dør på modsatte side, og ved væggen stod et komfur, nyt og pænt, med skorstenen på. En skorsten som på en dampårskeværksmaskine. Røgen steg i bølger ovenud. En kone stod og lavede middagsmad. Jeg bad om lidt at drikke, vand naturligvis. ”Jo, det kunne jeg nok få”. Konen gik ind i lejligheden, thi det rum jeg stod i var ”Viehdielen” og hun kom straks efter tilbage med en skål, der vel kunne tage en god halv pot. Pumpe havde hun ved siden af sit komfur. Jeg drak. Da jeg var færdig, spurgte jeg om jeg måtte se hendes hus. ”Jo, det måtte jeg godt”.

Krucifiks i Cloppenburg

Ja, det så alt sammen hyggeligt ud. Loftet var sort som kul af røgen fra komfuret. Ved den ene side var der plads til de tre køer, som var ude i i engene, og på den anden side stod nogle kalve og brølte indenfor stængerne, som skulle møde dem. Her var også rum for en hest. Under loftet hang to sider flæsk, pølser, to-tre skinker. Alt sammen så sort som kul. Kun den hvoraf hun nylig havde skåret var hvid i den nederste ende. Der kunne vel være tyve stykker kød under loftet. Jeg så også stuerne med de opredte senge og den ejendommelige indretning til at hænge lampen på.

Krucifiks ved landevej

Så kørte jeg videre og kom over Weser ved Vegesack, og turen gik ind til staden Oldenburg, stadig hede. I Wardenburg køber jeg et par kager og spiser, og ser da en kone i nationaldragt. Jeg troede først, at det var en nonne, thi hun havde guldkæde om halsen med guldkrucifiks i og en sort kappe på hovedet med brede brune frynser på bagtil. Ude på heden før jeg nåede Cloppenburg mødte jeg en hønsekræmmer og fik en lille sludder med ham. Sov godt i Cloppenburg til næste morgen.

For resten, der på hotellet i Cloppenburg så jeg den mest udprægede snapsdrikker, jeg nogensinde har set. En dranker, som man kunne have nok af at se. Han kom ind og bad om en slags genever eller lignende og han ”mindedes Johannes” så snart han havde sat glasset for munden. Han fik én til og ville så gå, men gav sig i snak med de øvrige, som var i restauranten. Han stod op ved siden af disken. Han var høj og flot af bygning. Han talte klart og talte om veksler, men jeg fik ikke fat i sammenhængen helt, men han talte alvorligt og lo ikke, men gå fra disken kunne han ikke, førend han havde fået en del snapse. En anden ejendommelig person var værten her i ”Valhalla”. Han sad for bordenden og talte stadig pussende op i den venstre halvpart af sit overskæg, hvorved han havde fået et lidt pudsigt udseende, idet den højre halvdel af skægget hang nedad, mens venstre sad opad. Jeg talte med ham om danskerne. ”Ja, danskerne var tapre, men tyskerne var nogle allerhelvedes karle”. Sådan var nu hans program.

Turen gik da til Lingen, hvor jeg spiste til middag sammen med en handelsrejsende og videre ud efter landsbyen Neuenhaus, thi jeg skulle over den hollandske grænse ved Vennebrücke.

Kommer man som jeg øst fra og kører gennem den Hannoveranske eller Westphalske provins, da er de egne, som man må passere næsten overalt meget lave. Den klinkbelagte landevej man færdes ad er lige, og der er ingen bakker. Langs hver side står en række smukke træer, og de er på disse store mosers egn kulturens eneste tegn. Til begge sider har man nemlig store, flade vidtstrakte moser så langt øjet rækker ud. Det er højmoser således som den store og lille Vildmose herhjemme i Danmark. Men de er dog forskellige fra vore, og næppe er de så højt hævet over havet og sikkert heller ikke så gamle. Lyngen gror frodigt på de temmelig høje tuer, der står så tæt, at man med lethed kan træde fra en til en anden, men mellem disse tuer er der meget blødt, thi tørvedyndet har ikke haft tid nok endnu til at blive fast. Lyngen vokser også mere pletvis og idet den stadig afbrydes af græspletter. på sine steder kan man gå på, andre steder er det meget farligt. Ofte ser man en sø. Man kan se vidt ud over disse ensformige strækninger, som ikke ubegrundet fremkalder en egen vemodig stemning over den fremmede.

Dog er der lidt at se. Forude øjner man en klynge træer og langt til venstre ja, langt borte, taber en sammenhængende række træer sig i horisonten. Det er en landevej, som den man selv kører på. Men naturen er dog smuk. Ja, vidunderlig. Fra en vidjebusk sender en guldspurv sine monotone triller ud over lyngen, og på vejtræernes grene hopper par om par bogfinker omkring. Der er stille og eftermiddagssolen er allerede temmelig langt nede på det vestlige firmament, så træerne kaster lange skygger ud over den brune lyng.

Men i al stilheden driver en hyrde sine køer op fra græsgangen mellem lyngen. Han ligner sin egen. Thi der er ro over ham, så vel som over hans køer, der alle fire tygger drøv, mens de som af sig selv følger landevejen. Han følger efter dem og damper jævnt på sin pibe og bruger piskeskafte som stok. Pludselig tager han den korte pibe ud af munden og banker den af på piskeskafte, så at jeg, der langsomt kommer cyklende tæt bag efter ham, kan høre slagene. Han driver kvæget hen mod den temmelig store, men gammeldagsagtige moselandsby, Neuenhaus, dvs. på dansk Nyhus, som ligger en god fjerdingvej fremme på mosen.

Jeg ser på denne tyske mosemand, og det er som man kunne antage ham for en dansk hede-bonde. Han er ung og er ikke bleven barberet i længere tid, kan jeg se, da han vender sig om, lige før end jeg vil køre forbi ham. Nu vidste jeg nok, at vejen gik til Neuenhaus, men da jeg gerne ville tale med ham, spurgte jeg alligevel: "Geht dieser weg nach Neuenhaus"?

Han tager piben af munden, løfter piskeskafte lidt, og i det han ser roligt op på mig siger han som en god ægte jøde: "Ja-a"!

Jeg er stået af cyklen og vi går nu fremad, da jeg atter spørger: "Das ist Westphalen hier"?

"Ja-a"!

"Und das ist Neunhaus – da"?

"Ja-a"!

"Wie weit is es"?, spørger jeg igen, "hvor langt er der"?

"Oh, eine halbe stunde".

"Na-a", siger jeg.

"Ja-a, ja-a", svarer han igen.

"Det må være meget kedeligt at gå her i moserne hele dagen igennem"?

"Ja-a", svarer han mig, men han trøstede sig med piben, så gik det.

Han fortalte intet og jeg tog af sted for at hale ind på den halve stunde, dvs. lige så meget som 2½ kms vejlængde, en god mils vej.

Øst for Neuenhaus hævede terrænet sig lidt og der kunne blive bakker så høje, at de kunne skærme udsigten, men over alt var de beklædte med lyng. Her var prøjserne begyndt at plante træer og på store strækninger var der allerede gravet huller og heden var inddelt i store firkanter begrænset af en gravet grøft med gærde om. Det var dog hverken gran eller fyr, fortalte to arbejdere, der skulle plantes her. Hvad det var, vidste de ikke, men det skulle nok være el.

Solen var på dette tidspunkt allerede sin nedgang temmelig nær, og jeg kunne vel have cirka fem km til den hollandske grænse ved Venebrügge. Efter en lang dagskørsel var det behageligt at nå ind i et nyt land, thi det opliver en hel del. Men først grænsen der ved Vennebrügge. Den gjorde et meget tomt indtryk. Først kom jeg til den prøjsiske grænsestation, men der var ingen, der standsede mig og heller ikke så jeg nogen toldbetjent. Jeg stod af cyklen og så på stationsbygningen. Den så kun tom og øde ud. Ikke en levende sjæl var at se. Ved vejkanten stod opslået en stor plade på en med sorte og hvide skrå bælte malet pæl. På pladen stod "Preussisher Reichsgrenze". Så kørte jeg videre. Et stykke fremme lidt ude på engen stod en tilhugget seks- eller ottekantet sten på sokkel. Det var en grænsepæl. Så var man altså i Holland. Fra et lille hus på venstre side af vejen kom en civilklædt mand ud og råbte "Halt"! Atter af cyklen. Han siger noget hollandsk til mig, som jeg ikke kan forstå, og jeg svarer "Kann nicht verstehen, spreche nur deutch". Ja, ja, det kunne han da også tale. "Hvad har De i ryksækken"? "Åh, det er tøj". Nå ja, så var det godt. Jeg skulle ikke engang åbne den. "Men", siger jeg til ham, "bruger de ingen uniform her i Holland som toldbetjent"? "Nej, men jeg har en kasket". "Såå ... hvordan ser den ud, kan man ikke få den at se, thi jeg kommer fra Danmark og vil gerne se en rigtig hollandsk grænsebetjent, sådan at jeg kan fortælle om ham, når jeg kommer hjem". Og så springer han ind i huset og er snart tilbage med kasketten: "Jeg har sådan én, ja, den er nu så falmet og gammel, dens bånd der har været af sølv, men det er ikke mere at se". Det var en gammel en med firkantet skygge og keglestubformet puld og af lyse-

blå farve. ”Nå, tror De så, at De kan huske, hvordan den ser ud, når De kommer hjem til Danmark?” ”Ja, den glemmer jeg ikke – hvor langt er der til Hardenberg”, spørger jeg og ser på mit ur. ”Ja, der er drei viertel stunde”, svarer han. ”Det var dog kedeligt, for nu er klokken snart otte, og jeg er snart træt af at cykle i dag”. ”Nej, nej, klokken er kun kvart over syv, det er prøjsisk tid, klokken er kun kvart over syv”! Det var dog storartet, og jeg sætter mit ur tilbage. ”Så kan jeg jo alligevel nå Hardenberg til klokken er 8. Det er jo udmærket”.

Det var morsomt at cykle gennem en hollandsk landsby, og man kunne le. To drenge kom livligt spadserende ned ad gaden med smukke lysegrå filthatte, som kun voksne herrer bruger herhjemme, hvorfor de gjorde et morsomt indtryk. Hollændere, unge og ældre, spadserede aftenur på gaden med pibe i munden. På fødderne havde de hollandske træsko (klosser), der var så hvidskurede, at man skulle tro, at de var pudsede i pibeler. Jeg søgte hen på et hotel og blev taget meget venligt imod af en ung, men lidt elegant vært. Jeg spurgte ham, hvor meget jeg skulle give for at bo der om natten og fik til svar 1,75 Mark med frokost, og jeg tog imod det. Der kom ingen andre gæster til hotellet, og mens vi sidder og taler i restauranten, spørger jeg ham, om han vil veksle nogle tyske penge for mig. Jo, det ville han da gerne, og jeg gav ham 40 Mark. Det varer ikke længe før han kommer tilbage med en håndfuld sølvpenge og tæller op for mig: 2½ - 5 - 7½ - 10 osv. og leverer for hver gang en gevaldig mønt omtrent dobbelt så stor som en tokrone. Jeg ved ikke, hvor jeg skal gøre af dem og ser derfor på værten og spørger derom. Han er ikke rådvild, men haler en kæmpemæssig pengepung op af sin store baglomme og kan vise mig penge i pungen. I min portemonnæ kunne de hverken helt eller halvt være, og så stak jeg dem løse ned i bukselommen. Samme vært var interesseret i at høre lidt om Danmark, og vi passerede interessant sammen. Han viste mig sit lommeur, der var af guld og som havde gået i arv fra fader til søn i over 200 år, og det gik ligegodt endnu. Jeg ønskede at gå ud på gaden for at se mig lidt om. Men værten var straks galant og fulgte med og viste mig byens torv, hvor landboerne samledes til ”Kermis”, det er de store markeder, der holdes hver sommer i enhver større hollandsk landsby. Både gamle og unge kommer, ikke alene for at handle, men også for at more sig med dans og anden lystighed. Det blev ud på aftenen, da vi atter kom tilbage. Ved sengetid fulgte værten mig til mit værelse og ønskede mig godnat.

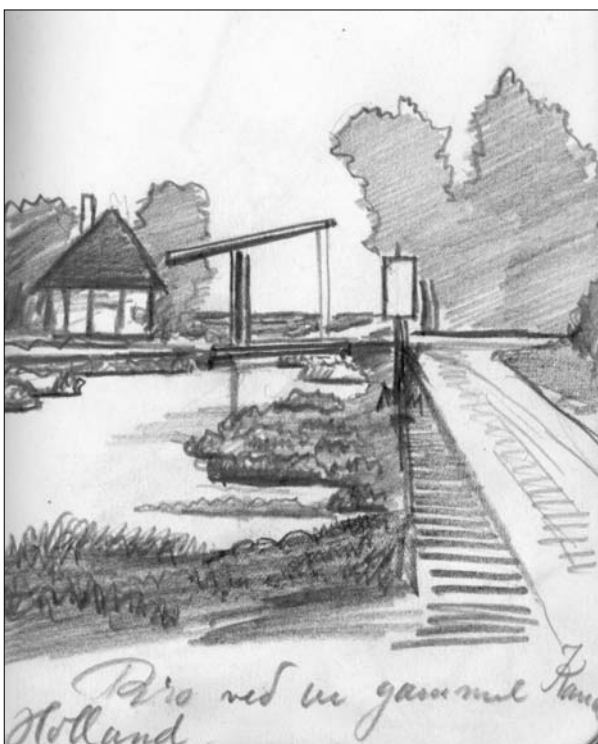
Overalt på landet i Holland er der pænt, men fra det nydelige rene værelse manglede man dog udsigt fra vinduet, thi kun en lille alen fra ruderne sås nabohusets lodrette mure, og man kunne fra vinduet nå over til tagrenden og se op ad tagstenene.

Om morgenen tog værten imod mig, så snart jeg kom ned og førte mig ind i et værelse for sig, thi alt var rede til frokosten kl. 7½. Med ordet ”Mahlzeit” lukkede han døren og var gået ud. Denne første frokost i Holland var den bedste og fineste jeg fik på hele rejsen. For resten, næste dag da jeg var på et andet landhotel, var det lige så pænt. men her i Hardenberg var to borde. Et lille ved siden af et stort rundt, begge dækket af snehvide duge lige taget i brug. Ved det store bord stod en stor arm- eller lænestol, så man sad godt, og det var dækket med mange ting, selvom det kun var frokost eller morgenkaffe. Fire æg med skinke, pølse ejdammerost under en krystalklar klokke og dertil fem forskellige slags brød: rugbrød og en mellemting mellem rugbrød og sigtebrød, en dejlig slags franskbrød, brød med ibagte korender samt et lille honningdejsbrød indsvøbt i papir. På det lille bord ved siden af stod en porcelænsthekan- de hvorunder der brændte en spritflamme eller lignende. Men alt var det sirligt og pænt.

Det var lørdag morgen. For alle hollændere er det skik på den dag at vaske deres hus indvendigt og udvendigt og det meget grundigt. Straks man var ude på gaden, kunne man bevidne sandheden heraf, thi mange, særlig kvinder, havde her travlt med at vaske brotlægningen, der som et lille skråplan omgiver ethvert hollandsk hus. En kone sled ivrigt på de toppede sten, der allerede var så rene, som man syntes de kunne blive. ved siden af havde hun imidlertid to

spande fulde med vand og endnu mere forbavset så man på en gammel mand, der i klosser bar nyt vand til i to spande for at få de første tilbage. Og konen fejede i brede tag.

Optaget af at se på de hollandske vaskekoner og vaskemænd nåede jeg imidlertid til udkanten af den lille by og ville køre over broen over en kanal, som der fandtes. Jeg kørte frit ud, men kom ikke længere end midt på broen, førend en mand kom halende bag efter mig råbende: "Halt, halt, zollen" eller lignende. "Én én halbe cent". "Nå, ja wohl" svarer jeg, idet jeg står af cyklen. "Én én halbe cent", siger han igen pustende og seende på mig. Han er en lille mand med fløjlsbenklæder på, skjorteærmer og hatten har han ikke haft tid at tage på. Én en halbe cent, tænker jeg, det er jo ligesom at forlange 1½ øre. Det var dog forunderligt. Jeg griber ned i min lomme og trækker en 5-cent op, som jeg havde fået hos værten på hotellet. "Så skal du altså have 3½ cent tilbage", tænker jeg og stikker 5-centen ud efter den lille brobetjent. "Hui", siger han og stikker den ind mellem læberne, medens han med den anden hånd henter en håndfuld småpenge op af lommen, af hvilke han giver mig 3 cent. Så putter han resten i lommen igen. Ja, men denne her halbcen, skal jeg ikke have sådan én? Han står ganske stille og roder i lommen. Så giver han et lille skuldertræk, jo, nu har han den vist. Og ganske rigtigt. Han haler hånden op, rækker den lille nydelige mønt ud mod mig med et smil. Jeg får den og skal til at se den rigtig efter og udtale min forundring over den. Men han har for længst endt forretningen og er snart ude af broen. Man ler af mønten, stikker den i bukselommen og kører videre.

Bro ved en gammel kanal i Holland

Et kvarter efter er jeg ved en anden bro og her står en pige. Hun vil have 2 cent for at lade mig køre over. Jeg betaler naturligvis, men spørger samtidig om jeg sådan skal "tolle" hele tiden, thi det måtte jeg også gøre ved Hardenberg. Ja, gør hun mig forståelig, når jeg kommer lidt længere hen, så skal jeg "tolle" igen. "Det var dog forunderligt". "Ja, ja". Det er jo ikke så dyrt. Længe varer det heller ikke, før end jeg et stykke forude øjner en bro med tilhørende brohus. Jeg er næppe kommen dertil, før end jeg ser mig om efter en eller anden brobetjent, men ingen lader til at ville have noget her.

Jeg er allerede ovre broen og skeler mistænkeligt til brohuset, men nej, det synes tomt, og jeg får lov til uforstyrret at køre videre. Imidlertid når jeg hen til en fjerde bro ved hvis fjerneste ende der står en kone. Jeg ved jo, hvad det vil sige og står af. Hun vil også have 2 cent, og dem får hun. I det samme kommer en motorcyklist kørende over broen lige forbi uden at standse.

Og så siger jeg jo: "Soll er nicht bezahlen"?

"Nein, doktor, nicht bezahlen".

"Oh, die stadteinwohner sollen nicht bezahlen", siger jeg og peger ud mod byen, der ligger lige foran os.

"Nein, nein, nur fremde"!

"Ja, ich bin fremde", siger jeg.

”Ja, ich habe ihnen nicht früher gesehen”, svarer hun og ser på mig.

”Nein, das glaube ich, ich bin auch von Denmark gekommen”.

”Von Denmark” siger hun og undrer sig lidt – ”Oh”, og så går der et lys op for hende: ”Oh, von Denemarken”.

”Ja, ja von Denemarken, von Denemarken”, og man glemmer sent at Danmark på Hollandsk hedder Denemarken.

En mængde broer kommer man over, når man færdes ad hollandske landeveje. Og hver bro man kommer over vil sige en kanal. Holland er gennemskåret af kanaler på kryds og tværs. Hvis man ville afsætte dem på et kort, ville de se ud som et edderkoppespind. Nogle er lange, andre kortere. En af de største er den kanal der fører fra Amsterdam til Nordhollands spids og som er syv mil lang. Det varede også seks år med at grave den, men temmelig store damper kan sejle på den. En anden kanal fører fra Amsterdam lige i vest til Nordsøen, men den er ikke så stor og kun beregnet til trækskøjter. Kanalerne er meget lange og står i forbindelse med hinanden, så at man kan sejle fra den ene ende af landet til den anden. Selv en by som Maastricht, der ligger i Limburg står i forbindelse med s⁷-Hertogenbosch ved en kanal, der er 16 – 17 mil lang.

Disse kanaler er ikke gravede for at skaffe forbindelse til veje, men for at de skal tage vandet fra de omliggende enge og kær. Holland er som bekendt et af de laveste lande på jorden, hvorfor vandforholdene alle dage har været meget vanskelige. Store strækninger ligge endog lavere end havets overflade, og kører man på et kanaldige, lægger man ikke sjældent mærke til, at engen er lavere end kanalens vandspejl og kanaler er alligevel til for at tage vandet, men den gør det rigtig nok ikke godvilligt, thi man må møjsommeligt lade de langsomme vindmøller pumpe det over i det. Derfor er der så mange vindmøller i Holland, at de hører med til et hollandsk landskab. Da de første hollændere kom til Holland, begyndte de straks på at omgive markerne med diger for at vandet ikke skulle løbe ind på dem. Sådanne inddigede jordstykker kaldes polde og der findes op til 600 stykker af dem, så hver polde kan gennemsnitlig være en kvadratmil stor. Når man tænker nøjere over sagen forstår man hvilket arbejde, der her er lagt på disse polde gennem årene, og vil man sammenligne det kæmpearbejde som er lagt fx på pyramiderne med dette for hollænderne nødvendige, da kan det sidste slet ikke ved siden af. Den hollandske stat må årlig øse en mængde penge ud til digernes opretholdelse og opbevarelsen af frugtbare polde, og hollænderne må stadig have et vågent blik over det samme. Men de kommer praktisk over det, og det volder dem ikke så stort besvær endda. Hver polde har sin digegreve, og denne har underordnede under sig, en hel stab af officerer og ingeniører, og det er folk, der ar forstand på, hvad de har med at gøre. De leder alt arbejde, der udføres af poldenes beboere, som man altså kan antage for en slags menige. Officererne lønnes af poldekassen, som fyldes af poldeboerne.

Efter denne beskrivelse forstår man, at de med god grund kan tage 2 cent af en fremmed, enten det nu er en udlænding eller en person fra en nabopolde. Og 2 cent går i poldekassen. Denne poldeordning er lige så gammel som folket i Holland, og den har udviklet sig sammen med dem som en nødvendighed, naturen har tillagt dem. Men de har sluttet sig sammen og bærer byrden ranket. Man bygger digerne efter en bestemt plan, som overholdes meget nøje, thi på digernes styrke beror mange hollænderes velfærd. Derfor holdes de også udmærket ved lige og bliver ofte set efter, thi kun et muldvarpeskud under et dige ville jo i løbet af kort tid kunne ødelægge meget, hvis man ikke fik det lukket i tide.

Langs med havet har staten med stor bekostning ladet opføre diger og alle udgifter dertil dækkes af denne. Mange steder er der temmelig høje klitter, der fuldstændig ligner de danske vesterhavsklitter med deres klittag og marehalm, men der er dog store strækninger med diger. Hvor vandet fra floderne løber ud i havet har man bygget store sluser, der understøttes af

kæmpemæssige egestolper i tusindtal. Sluserne er indrettet således at vandet selv regulerer dem. Flodvandet holder portene åbne så vandet i ebбетid løber ud, men når havvandet vil søge ind i floderne, lukkes sluserne i, da havets tryk på portene er meget større end flodstrømmens. Når havet trækker sig tilbage åbnes porten og der er atter frit løb. Skønt havdiger, sluser og poldene holdes i den mest nøjagtige orden, har hollænderne dog ikke altid kunne holde stang med den kraftige, og for dem så bitre og ødelæggende modstander havet, der ofte har brudt digerne for at hærge vildt. I Hollands historie nævnes derfor også store oversvømmelser som i vildt raseri har ødelagt befolkning, gårde, heste og kvæg i tusindvis. Ja, ved den store oversvømmelse i 1670 skal endog 100.000 mennesker være druknet.

Først efter en sådan beskrivelse af det lave land er det muligt at kunne skildre folkekarakteren, der så nøje står i forbindelse af disse vanskelige forhold. Som den hollandske natur når freden til eksempel ved aftenstide lægger sig over den er rolig, sindig og tiltalende, således er også folket roligt, sindigt og urokkeligt.

Hollands bonde

Selv om hollænderen er rolig og sindig, er han dog virksom. Har han først taget fat på et arbejde, ja, da giver han sig heller ikke før end det er færdigt, men først har han nøje over-tænkt det. Nøjsomhed er ligeledes en af han gode egenskaber. Får han pludselig penge mellem hænder, øder han dem ikke som så mangen dansker på en dag eller to, men han gemmer pengene. Selv om han er blevet rig, forandrer han ikke sin levevis, men stabler omhyggeligt de indvundne guldstykker op, og arbejder roligt videre som om arbejdet for ham kunne være alt.

Målet er ikke blot rigdommen, men også arbejdet. Dog er han ingenlunde knap ved højtidelige lejligheder og fejrer han således sin datters bryllup, sker det ofte på en flot måde. Mellem sine venner og naboer er han talende og underholdende og vil gerne tale om de forskellige ting, han har for. Således kunne man om aftenen høre dem sludre inde i kro-stuen, medens de røg deres cigar, thi cigarer er meget billige i Holland.

Men bag ved deres ord syntes der dog at være noget, som de holdt for sig selv. Fx i en lille by Emelo, hvor jeg om aftenen havde en lille samtale med gårdskarlen, en meget livlig 30-årig glatbarberet ung mand, kom ofte bønder ind og karlen fortalte dem, hvad jeg var for én, at jeg skulle bo der om natten og at jeg var fra Danmarken. De skottede til mig, mens de gav deres besyv med hver især. Så hørte jeg dem tale om genever, og de drak da noget til denne genever, da jeg pludselig blandede mig ind i samtalen for at forsøge, om de ville tale til mig. Jeg bad værten give mig et glas genever for at smage det og jeg drak det sigende at den sort kendte vi ikke i Danmarken. Så spurgte karlen hvad vi kaldte det. Brændevin, sagde jeg, og straks fortalte han til de andre at det var brændevin, og så kunne han jo ikke sige det rigtigt. Det faldt ikke hollænderne ind at være nysgerrige. Nej, de talte ikke med mindre man gjorde forretning, så var de meget venlige og talende.

En dag kom jeg ude på landet ind i en høkerbutik for at få en snor til min bagage. Der var ingen i forretningen, og der kom ingen med det samme. Imidlertid kom en bondekone ind i sin brede dragt. Over hofterne synes de særlig at være brede, men deres dragt er også af denne form, da i alle tilfælde nederdelen, medens livet som oftest sidder lidt stramt. Ligeledes sidder ærmerne stramt om overarmen, medens underarmen er fri. Hun var ung, men stærkt bygget og i træsko. Jeg tror, at hun er den jeg skal handle med, og begynder derfor at råbe på "Ein schnur, ein schnur", men hun står stille, ryster på hovedet. Man får ikke hendes øjne at se, så beskeden er hun. På en gang, efter at jeg tager lidt mere roligt på det, peger hun ud som om hun ville sige, at nu kom forretningsmanden. Så forstår jeg og er lige så rolig og sindig og beskeden, hvad jeg også lægger for dagen, da købmanden efter at vi begge har været så stille, kommer. Jeg får efter et stykke tid og samtalen omtalte snor. Imens er der kommen tre hollandske småpiger i deres lange skjorte og træsko ind. De har uforstående set på mig med deres undrende øjne, mens købmanden og jeg vrøvlede med hinanden, sådan som jeg dog taler. Jeg ser på dem, og de ser lige forstyrrede ud. Jeg tager imidlertid en håndfuld penge op af lommen og blandt pengestykkerne er der flere af dem jeg fik hos værten i Hardenberge og vil betale. På hylderne ser jeg imidlertid noget brystsukker stå. Jeg be'r om for 5 cent og får nogle stykker. Børnene står beskedent, som om de tænkte: "Han har råd til at købe så meget", thi sukker var meget dyrt, og jeg fik kun 5 stykker for 7½ øre. Så gav jeg hver af de tre småpiger et stykke af de 5 og stak selv et i munden. Og så lo de og smilede beskedent. Men aldrig har jeg set mage til det ansigt, som hollænderkonen satte op, da hun så mine penge. Jeg lod som jeg ikke så hende, men jeg gjorde det alligevel. Hun skelede hen efter mine penge og nikkede som om hun troede at jeg var halvt millionær. Det faldt dem dog ikke ind at spørge om noget, og jeg gik ud med min snor.

Træskøjte

Et bevis for at hollænderne er sindige og ikke lette at rykke ud af deres daglige dont, skal jeg fortælle dem et bevis på. Det var en dag jeg kørte hen ad den klinkbesatte hollandske landevej, at jeg et stykke forude så en bro, hvor foran der lå en træskøjte belæsset med tørv, thi det var netop i de egne, hvor der var mange tørvemoser. På dækket stod en mand med en bådshage, der viste lige i vejret. Han røg af en pibe. På land stod en anden hollænder og ved hans fødder kravlede en lille dreng omkring. De to første talte sammen, kunne jeg både se og høre, og jeg fik da lyst til at prøve, hvordan de ville stille sig an, hvis jeg nu holdt stille på broen. Som tænkt, så gjort. Jeg cyklede ind ved siden af brorækværket, blev siddende på cyklen og så lidt på træskøjten, der lå med stævnen ind mod broen, således at mændene kun var få alen fra mig. Men selv på denne korte afstand ser de slet ikke efter mig og det smukke idylliske parti med sine personer forandrede sig aldeles ikke. Det var dog forunderligt, at de ikke engang vil se på mig, thi de ved da at jeg holder her, og kan umuligt

have undgået at se det. Men at gøre tegn til det, nej, det gør de ikke. Jeg beundrer dem og siger så: "Hm". Intet forandrer sig og nok en gang, nej. Og derved bliver det. Jeg holdt på broen over et minut. De passede deres samtale og lod mig passe mit. Så havde jeg nok af den hollandske sindighed og kørte derfra videre.

Jeg fortalte foran om lørdagen, da der vaskedes over alt både udvendigt og indvendigt i ethvert hollandsk hus, og at hollænderne er meget venlige. De buede vinduesruder er altid blanke, intet ligger langs med muren som en slags skrabsammen. Udenfor kan man se de renskede baljer stå for at tørres. Også i stalden er meget rent, og hollænderen tager sine træsko i hånden for at gå gennem den for ikke at snavse gulvet til. Der bliver rensed ud hvert øjeblik det gøres nødt og ikke en gang eller højst to om dagen som her hjemme i Danmark. I stuerne er der pænt og rent. En englænder kom engang ind for at bese en hollandsk gård. Mens han var inde i stuen skulle han spytte, men da der ingen spytbakke var, spurgte han hollænderen hvor han måtte spytte. Denne svarede: ”Hvor der var mest snavset”. Englænderen så sig om, men kunne intet sted finde, hvor der var mest snavset, da han pludselig ser hollænderen i ansigtet. Jo, der var mest snavs og så spyttede han hollænderen lige imellem øjnene.

Om Czar Peter den Store af Rusland fortælles, at medens han opholdt sig i Holland, ville han også bese en bondegård. Det gik også udmærket, indtil han ville gå ind i den pæneste stue med støvler på fødderne. Da greb konen ham bag i koften, og han fik ikke lov til at gå derind, førend han havde trukket støvlerne af. Også jeg, der jo havde hørt så meget om hollændernes påpasselighed og den frygt de har for at fremmede skal få indpas hos dem, ville gerne prøve det. Det traf sig da, at jeg på landevejen kom til en ejendommelig række huse, det var vist husmandshuse, thi det lignede de nærmest. Nu lå de ikke sådan for mig, at jeg kunne se dem alle, thi de var omgivet af træer. Først når jeg var ud for huset kunne jeg se det og anede ikke at der stadigt kom et nyt hus foran mig, men de lå der i en række. Hvor lang den var skal jeg ikke nøje kunne sige, thi jeg tænkte ikke derpå, da de sådan stadig dukkede frem mellem træerne på den højre side af vejen efter Amsterdam til. Af og til så man foruden en langbenet person i et par korte benklæder, der kun nåede lige ned for knæene på de tynde ben, som for neden var plantede i et par vældige fladbundede træsko, thi hollænderne skoer dem ikke i almindelighed og ethvert par træsko må således blive fladbundede inden de slides op. Samme person havde en lille kasket, ja skal vi sige nærmest sad den på toppen af hovedet og han dampede ivrigt på sin snadde. ”Nej se dog en skammelig knægt, som han smøger tobak”, tænker man ved at se ham på afstand, men man har taget fejl, thi da man er kommen helt hen til ham, forbavses man over at se, at det er en mand på de 70 år. Benklæderne er bundet sammen for neden, således at bindselet holder de sorte strømper oppe over de tynde lægge, så at de ikke kan synke ned i træskoene, hvori de næsten kunne være. Han har ingen jakke på, men bluseærmerne stikker ud af den højtknappede vests ærmegabe. Om halsen har han en slags krave, der foran er knappet med to temmelig store gule messingknapper. Med piben skævt i munden, så underkæben trykker sig op på begge sider af spidsen, med hatten lidt ned i panden får han et stærkt udseende, mens han under den hoppende gang går forbi. Denne type ser man ofte der i Prainsen Friesland, tæt udmod Zeudersøen.

Men konerne er, ja hvad skal man sige, der er kun pæne og flittige og ser beskedne ud. Man ser dem ofte, hver ved denne række med huse, hver især pusle ved vægge og i stuer med lørdagsvaskningen eller den sidste af den, thi det er blevet hen på efter middagen. Nogle er færdige. De er som sagt pæne. De synes at komme til rette med alle deres omgivelser. Jeg tænker: ”Du må til at snakke lidt med dem og ind at se et af disse huse”. Jeg går ind i et lille hus. Allerede ved døren kan jeg høre, at der er en livlig sludder derinde. Jeg banker på yderdøren. Straks melder der sig også en hollandsk kaffesladderkone med kop i hånden. Hun er som fuld af kvikke bevægelser, og jeg kan ikke se ind i den med klinker brolagte gang, for hun var udenfor døren, stadig med koppen i hånden. Hun farer ud efter vejen, da jeg spørger hende om vejen til den næste by, og derpå tager hun afsked med mig og går med sin kaffekop ind til det øvrige selskab.

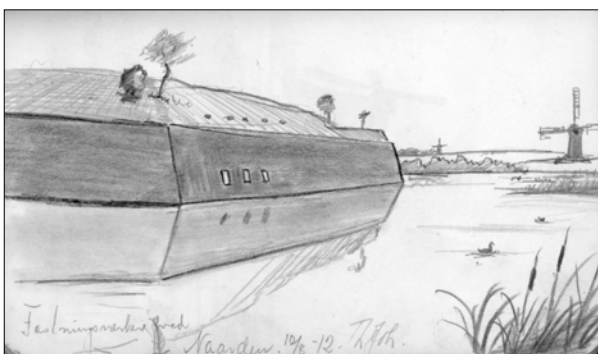
Jeg kører så videre, og længe varer det ikke førend jeg indhenter en ældre hollænderkone, der vrikkende går hen ad vejen. Hun er rent klædt på og er naturligvis i fladbundede hvidskurede træsko. Nederdelen er meget folderig, og livet sidder glat over brystet. På hovedet har hun som næsten alle andre hollænderkoner på landet en lille messinghjælm så skinnende og blank, som den kan blive og ud over baghovedet stikker en lige så ren hvis vifte, der giver dem et lidt morsomt udseende. Jeg spørger om vej igen, og hun snakker, og jeg forstår ikke et ord. Så kommer vi til et af den lange række huse, og hun skal derind, kan jeg se. ”Bor De der?”, spørger jeg og peger på huset. Ja, det gør hun. Jeg vil forklare hende, at jeg har den stærkeste lyst til at se hendes hus og følger med op til døren. Jeg giver hende en halv Gylden for at opmuntre hende, så jeg kan komme ind. Den tager hun glad imod. Men i det samme kommer en yngre kone ud af døren sammen med en dreng, der ser ud til at være cirka 12 år. Den gamle kone viser den yngre pengene og der ser uforstående på hinanden. Jeg peger jo på døren og spørger om jeg må gå ind, men de forstår mig jo ikke. Jeg går derfor hen for at lukke døren op. Men undskyld – den unge kone stiller sig op, tager fat i klinken og der er ikke tale om, at jeg så meget som må komme indenfor døren. Jeg ville jo gerne se det og vil ikke give mig, og går derfor hen til hjørnet af huset for at se, hvad der er bag ved det. Men den unge kone kommer bag efter mig. Der må jeg heller ikke være. Hun bliver helt forstyrret. hun peger hen ad vejen for at sige mig, at jeg skal gå min vej. Hunden er begyndt at gø. Drengen ler. Den gamle kone ser på pengene, og den unge er fortvivlet. Der bliver et helt opløb. Fra nabohusene stikker konerne de messinghjælmede hoveder ud, og nogle kommer derover. De forstår det som om der er noget galt på færde. Nå, tænker jeg, det er vist bedst at komme her fra. Så tager jeg af sted, men alle ser efter mig. Ja, sådan er hollænderne bange for at lade andre se.

Jeg har nu omtalt lørdagen, men søndagen er ikke desto mindre interessant. Det var en søndag at jeg cyklede ud over en udpræget polde, som man måtte lægge mærke til. Langs den klinkbelagte landevej voksede de smukkeste birketræer, men hvorfor man havde ladet male et rødt bælte rundt om hver stamme var der ikke lejlighed til at få at vide. Svaler gled gennem luften over grøfter, vej og eng. Et stykke ude på engen vandrede majestætisk en stor fugl om, som man ved første øjekast antager at være en stork, men som ved nøjere eftersyn på nærmere hold viser sig at være en hejre. Den er ikke ene. Nej, mange kammerater vandrer spredt om på engen mellem hollændernes så kære brogede kvæg, der i sindig ro æder det friske græs her på engene ud mod Zeudersøen.

Polden ligger rundt om en med sin brede, plane flade og hist forude ser man diget, hvor op på vejen svagt skråner. Men rundt om tæller man otte store kirketårne, som Nijkerk, Ermelo, Baarn, Putten og flere. Folk går til kirke. Der er en skare på cirka 130 mænd og kvinder, thi man kan ikke lade være med at tælle dem, når man ser dem komme forude. De går som de hørte sammen. Nok er der et lille stykke mellem hver to eller tre, men det hele udgør dog en samlet skare. Mændene er så godt som alle i fløjlsbenklæder. I dag har de alle sko på fødderne. Den korte jakke, uden slids bagi, thi ingen er moderne, er kantet med kantebånd og på hovedet har de alle den lille sorte kasket. De er ligeledes alle glatbarberede, og ingen har så meget som overskæg. Kvinderne er ligeså ensformige som mændene. Alle har de den blanke bondehjelm på, der gå så langt frem, at man intet kan se af håret, der dog er strøget glat ned til siden eller lige bagover. Baghovedet er dækket af en egen slags hvis kappe, der stikker bag ud i en kvarterlang vifte, der giver dem et ejendommeligt udseende. I hånden har de hver en salmebog. En anden skare til en anden kirke tæller over 150 kirkegængere. Men som jeg kørte ind i byen Nijkerk, begyndte kirkeklokken at ringe anden gang og klokken var halv ti som herhjemme. Da ringningen var sluttet, tonede fra tårnet en smuk salmemelodi sammensat af mange toner gennem fra et klokkespil ud fra spiret.

Der var gået et par timers tid. Jeg er i den tid kommet syd for Zeudersøen og her kommer folk fra kirke. Det er kun cirka tre mil fra Amsterdam. Folkene ser mere velhavende ud her. Kvin-

derne har tykke ravperlesnore om halsen, hvorfra der også hænger en lang guldkæde til uret, samt en anden, der bærer et krucifiks. Husene er nok så store her og tagenes tækning er usammenlignelig. Også havernes bugnende frugttræer vidner om velstand. Man mærker dog hovedstaden, thi automobiler løber stadig frem og tilbage på landevejene. Langs vejen løber den såkaldte tramway, det vil sige en elektrisk sporvognslinie. Ja, man mærker, at en stor by er i nærheden, thi stadig bliver der også flere mennesker. Den landlige fred går mere bort. Og folkene er blandede. Mens jeg står og tegner en trækskøjte, der for medvind og fulde sejl glider hen ad den brede kanal, kommer en tigger springende på et par krykker. Han vil have en cent af mig. Jeg svarer jo: "Kan nit frestan", men han er ikke tvivlrådig. Han trækker en mønt op af lommen og viser mig. Det er sådan én han vil have. Han har travlt, thi han skal med den kommende sporvogn. Så får han jo mønten og svinger sig straks efter op på vognen for at nå in til hovedstaden. Han er selv en af dens snylttere. Sådan veksler vejen.

Fæstningen ved Naarden, tæt ved Amsterdam

Ved kanalen nyder fem-seks fiskere søndagen med at mede med deres lange fiskestang. Tre drenge har allerede været heldige, kan man se idet den ene af dem bærer et bundt skaller i en snor, mens de alle tre haler fremad. Så går snoren i stykker, men gevinsten er vist fælles, thi alle tre er de lige optagne af at få dem samlet op.

Landet er borte og Amsterdam er nået. Amsterdam skal uimodsigelig være Verdens livligste handelsstad. I en gammel vejviser over staden fra 1709 siges der om den, at den er universets almindelige oplagsplads, overflødhedens sæde, rigdommens samlingssted, nationernes henrykkelse og Himlens kæledægge. Og sandhed skal der være i ordene, skønt de jo er store. Men sandheden kan man dog ikke bekræfte, når man som fremmed kun lige har opholdt sig i byen for et par dage. Man må nøjes med at søge hen for at bese de dele af byen, som man kender lidt til.

Men først: Amsterdam er en by så gammel som vor hovedstad. Da en baron eller greve anlagde en stor dæmning ved Amstelfloden, der løber ud i Zeudersøen, var grunden til byen lagt og dens navn nævnet ved Amstelledam, hvilket tiden er gået over til at blive Amsterdam. Men egnen om Amstelfloden var lav og temmelig sumpet, så byggepladsen for særlig store huse kunne ikke være så bekvem som på så mange andre steder. Derfor har også de fleste læst i deres geografi, og alle børn gør det endnu, at det kongelige palads er bygget på ikke mindre end 14 000 nedrammede mastetræer. Den bygning må man have at se. Den ligger lige midt i byen på den store plads ved navn Dam, centralt for alt. Man når hen og ser den kæmpemæssige bygning med sine fem etager og 112 vinduer på facaden. En soldat, der holder vagt, spørger jeg om man kan få slottet at se indvendigt. Jo, det kan nok lade sig gøre, når jeg går om på den anden side. Der vil jeg træffe en soldat til, og da jeg kommer derom står han der og jeg melder mig for at komme ind. Han fører mig hen til enden af slottet, og vi kommer ind i et kontor og så går han igen. Jeg melder mig atter. Nu en anden soldat fulgte mig så hen på bagsiden af slottet, og der kom vi ind i en forhal. Så gik soldaten. Jeg syntes det var en mærkelig løben frem og tilbage. Nu blev jeg indskrevet i en tyk bog, betalte $\frac{1}{2}$ Gylden og så gik det med ham som jeg havde betalt til op gennem slottet i spring. Jeg fulgte med. Vi kom vist op på anden sal, da en flot livreklædt tjener viste sig og til ham blev jeg dernæst afleveret. Åh, så fin en mand, thi han spurgte straks om jeg ønsker at tale fransk, tysk eller engelsk. "Tysk", siger jeg, og så går det gennem værelserne. Det grønne værelse, det røde, det gule, det blå osv. og alt i hvert værelse er sat sammen efter disse bestemte farver. Til sidst havner vi i den store

sal, hvor hoffesterne afholdes. Gulvet her er af marmor overalt, men på dette er på dette tidspunkt dækket af brysseltæpper. Alt var af marmor i den 100 fod lange sal. Spanske og engelske faner hænger i hver ende af salen, ikke mere til pynt, da de har helt tabt deres farver og kun hænger i trævler. Den livreklædte vogter følger selskabet, der foruden mig består af en englænder med sin silkeklædte frue samt en person til, ned gennem slottet til døren, sikkert ventende drikkepenge. Men da den fine englænder intet betaler, følger jeg i deres fodspor ud på gader for at se livet på den.

Her boede Theodor Johansen

pramme snart med tøndes, møbler, sten og hvad andet der nu kan fragtes frem og tilbage, mens prammanden møjsommeligt stager den brede byrde fremad. Andre har lagt til ved siden af kanalen og lossere. Men mens man ser på grachten og dens sidegader med huse, bemærker man på hvert af disse helt oppe på spidsen af gavlen en udmuret genstand eller ligefrem klods. Det er en kran, og en sådan hører med til hvert hus. Den der køber sig en lejlighed her får den bedste nytte af kranen, idet hans møbler alle må passere fra prammen til forsatsen ud fra muren og hævet af et tovværk fra kranen op og ind gennem et vindue. Og hollænderne skal være drevne i at fire fx et klaver eller en stor buffet op igennem et vindue på fjerde sal på en særdeles flot og tiltalende måde.

Ved aftenstid går man i strøgtiden en tur gennem den fine gade Kalverstraat. Den er stuvende fuld af mennesker, herrer og damer, der under koketteri beundrer de her værende fine forretningers udstillinger, eller nyder livet i et af de fine hoteller, som man så ofte ser på Kalverstraat. Fra gaden ser man ind i det åbne rum, hvis forvæg er helt borte, således at man kan træde derind fra gaden. Her nyder man en eller anden genstand, mens musikken fra den bagerste del af lokalet sender sine toner ud over forsamlingen helt ud på gaden.

Når man er i Amsterdam må man ikke undlade at besøge jøde kvarteret. På den tid, da man plagede jøderne rundt om i Europa, åbnede Amsterdam sine porte for dem og siden den tid har de holdt til her, så der endog skal findes en 40 til 50 000 af dem. Uden forfølgelse har de her i jøde kvarteret ugenert holdt deres småhandel gående, og enhver har drevet sin næring ved i fred og ro. Jeg spadserede langs med en gracht og nærmede mig jøde kvarteret, hvilket man også kan se på de mange pjaltede mænd, kvinder og børn, som stadig kommer én i møde. Ved enden af grachten så en meget befærdet gade og her på grænsen af det befærdede strøg og den rolige kanalgade havde et par lirekassemænd slået sig ned. Det er vist jøder, og børnene, der morer sig med at trille hjul, ser også sådan ud. Jeg giver den gamle krumnæsede man en cent i hatten og ser nøjere på ham, da børnene kører deres hjul lige ind imellem benene på mig. Man giver jo hjulet et spark, og har fået den første forsmag på at vandre rundt i jøde kvarteret. Der er en mængde jøder på gaden, hvor de står og handler ved deres småborde med appelsiner, cigarer samt alt slags gammelt skrammel. En person har et helt dusin gamle hatte bunden i en lang snor på en stang, som han holder højt i vejret. Når en kunde har udset sig en af hattene, tager han stangen ned og leverer den gamle hat. Nå, handelen synes ikke at gå videre livligt,

thi jeg så ikke nogen handle med ham. Der er ellers forretninger på begge sider af gaderne, men alt er snavset. Det ligner ikke det sædvanlige Holland. Jøderne har heller ikke lagt sig efter hollænderne ved at bruge deres lørdagsvask. Men gaden er stuvende fuld af folk, næsten alle er de sorthårede, dog er der mange pænt klædte folk imellem, thi ellers vovede man sig ikke ind i dette virvar, som man dog helst vil være fri for at færdes i. Jeg søgte derfor hen til et af sporvognens stoppesteder for at vente på en vogn og for at komme ind i midten af byen igen. Der står flere og venter. En gammel foroverbøjjet jøde kommer vuggende som en bjørn på sine såler. Han går hen til en fin herre og tigger, og han har held med sig, thi med sine til-tiggede cent i lommen går han svinegryntende bort uden at tigge hos andre.

Sporvognen kommer og man tager med, fx ud til det store Rigmuseum, hvor al Amsterdams kunst er samlet. Museet, Rijksmuseum på hollandsk, er en stor bygning bygget i firkant med to etager foruden kvist og kælder og skal indeholde cirka 330 værelser med en mængde malerier af verdenskendte kunstnere. Man ser på dem, men da man ikke er kunstkender, lader man malerier være malerier og søger hen for at se den hollandske sal med billeder af Rembrandt. Ham kender man dog. Og her skal mellem så mange andre billeder af ham også findes hans såkaldte "Nattevagt", et billede som folk ville få lige så meget at skrive om som om "Mona Lisa", hvis det da blev stjålet. Der er kun dette ene billede i værelset, men det fylder også en hel væg. Folk står som stumme for at se på det. Der er sat stole, så man kan sætte sig ned for at studere det. Og folk ser. Der er stum beundring. Man skulle næsten tro, at billedet var levende eller at det kunne blive levende med den ro. Et helt dusin stod således og så i stum forbavselse, som om de her nød noget af det højeste verdens kunst kunne byde på. En kustode eller vagt i uniform stod ved siden af billedet og har trukket tæppet bort, der ellers beskytter det mod dagslyset. Når publikum er færdig, trækker han atter tæppet for, for atter højtideligt drage det bort for nye interesserede, thi der er folk fra alle lande. Man forlader værelset, træffer andre billeder af kendte hollandske kunstnere og forlader museet tilfreds med udfaldet af, hvad man har set.

Man går til hotellet efter at have set, hvad man ønskede, betaler sin regning der efter hollandske brug ikke regnes for stor, men for en udlænding dog synes at være det. Det har sig nemlig sådan, at i Gylden gives der ikke mere for i Holland end for en krone i Danmark, en Mark i Tyskland og shilling i England og dog er en Gylden 1½ krone.

Jeg cyklede fra Amsterdam til Haarlem, byen med de mange smukke omgivelser, og langs vejen følger man den brede kanal, hvor der også går jernbanetog og elektriske sporvogne uafbrudt. Jeg skal dog ikke tale om Haarlem, da jeg kørte lige igennem den syd ud af byen, hvor det store anlæg med smukke bøgetræer fryder én mere end noget andet sted i Holland. Kører man så efter Leyden, kommer man gennem Haarlemmerhavet, der dog nu er tørlagt og gennem de egne, hvor man dyrker blomsterløgene. Markerne er overalt inddelt i bede, hvor man ser og hele tiden kommer man forbi et gartneri, som jo må tiltrække én, thi hvem kender ikke de hollandske hyacinter, krokus og tulipaner. Jeg går ind i et og får ved samme lejlighed det hele at se af gartnermesteren blot for at købe løg for 25 cent. Ejeren var meget flink og talte både tysk, engelsk og fransk. Han havde rejst vist fra Moskva til London for at fremme sin handel med løg og bar det smukke navn Leo van Griecken. Da han hørte, at jeg interesserede mig for blomsterløgene, viste han mig rundt i husets to etager og jeg så høsten. Blomsterløg i millionvis. Smukt var de ordnet på hylder, men der hørte et stort arbejde til og påpasselighed. Der er vidunderligt smukt her om foråret, thi da står alle markerne fulde af hyacinter og krokus indtil høsten begynder, men der stikker mange penge i jorden og den er meget dyr. Den stod til en pris af 40 000 kr. pr. tønne land. Man ryster på hovedet og tænker: "Der er ingen grænser for hvad jorden kan give". Men det er også den fineste hollandske jord her findes. Egnen er flad som en pandekage. Ned mod universitetsbyen Leyden er der det frodigste landskab, mere typisk for Holland end jeg noget andet steds så det.

Hollandsk mølle nær Amsterdam

Det var hen mod solnedgang, at jeg kom her, hvor der er ret tæt beboet. Mens jeg kørte frem ad den klinkede landevej fik jeg lyst til at stå af. Rundt om en sås møller i et antal af op mod en snes. Ikke langt borte pumpede en motor vandet op fra den lave eng hinsides kanalen og slagene lød ud over det fredelige aftenlandskab. En terne, der i lige linie følger kanalen spejdende efter småfisk, giver af og til et lille skrig, mens den langbenede ryle i engen triller sin klagende melodi, som om den bekymret sendte solen sin sidste sang før den gik til ro i græsset. Foran slæber en mand tålmodigt i stangen som hans trækskøjte langsomt glider frem i kanalen. Tilbage kommer en damper med en sådan fart, så man skulle tro, at den fuldstændig ville oprive den rolige kanal og kølvandet breder sig ud til siden og farer fremad langs bredden med en fart som damperen, så de lave siv selv med deres ranke vækst dog ikke undgår at bøje sin top ned under den fremadskridende bølge. Damperen går til Leyden og man følger gerne med.

Men atter et spring ud til den ved Nordsøen liggende by Scheveningen. Den er en fiskerby, men tillige et af Europas største badesteder. Man går ned på strandbredden foran det store kurhus. En ung mand kommer op fra strandbredden. Hans sportskasket sidder langt ned i nakken bagtil. I munden har han en kort pibe, men på hans ludende holdning med hænderne i bukselommerne ser man tydeligt, at han er en englænder, og på folderne i bukserne. Det viser sig også at han taler engelsk med den smukke dame og kønne brunøjede dreng, der går ved hans side. Ved en lille bod køber han sig et glas mælk og betaler af de løse penge i bukselommen, men på strandbredden synes der ikke at være så meget liv. Børn graver kanaler i sandet med deres legetøjsspader, og de er alle fine. Man har vendt kurvene, der står i hundredvis på det hvide sand med ryggen op mod nordvestvinden, der driver havets mandshøje bølger i strygende flugt ind mod strandbredden, så de bryder og brækker under stort drøn og sus. I kurvene hækles der. Andre passiarer, mens de ryger. Ingen synes at bade, thi det er temmelig koldt og midt i august. Ikke heller synes nogen at bekymre sig om de store sorte skyer, der fra nordvest er drevet frem, så at de før nogen aner lader regnen styrte ned over sand og klitter. Da kommer der liv og røre i alle. De farer fra stolene med deres sjaler og paraplyer op mod en stor bro, thi der er læ og ly. Snart er der samlet en mængde mennesker. De hvide tynde kjoler er drivvåde og de hvide sko er blevet grå af det våde sand. Man ler kun deraf og sludrer videre. Snart er bygen ovre, og alle skilles igen. Man ser igen alle ubekymrede. Der spadseres ud af den lange spadserebro, der fører et godt stykke ud i havet, thi den er promenaden for de fine gæster og dens mange buer fulde af elektriske lamper i tusindvis, må ved aftenstid tage sig storslået ud her ved det vilde hav. Men på toppen af det store kurhus vajer det hollandske flag flagrende i den stærke vind. Alt er som en gammel hollænder tørt skal have sagt: ”Ja, i Scheveningen kan man have det godt for en 30 Gylden om dagen”. I danske kroner er det 48.

Dagen efter nåede jeg ned til Hoek van Holland, en lille by med dampskibsforbindelse mod England, og jeg gik ud i klitterne, hvor marehalmen voksede side om side med klittaget, mens havet kølende sendte sin barske vind ind over land. Her er det at den nordlige arm af Rhinen munder ud ved den såkaldte "Ny vandvej". Skibene sejlede ud og ind af den brede kanal til og fra en af Hollands største handelsbyer Rotterdam. Det er de skibe, som hollænderne uafledigt sender ud til sine kolonier i fremmede lande, hvorfra de bærer rigdommen hjem til moderlandet. På kajen lå en damper hvis navn var Copenhage, dvs. København, og da den lettede anker og sejlede bort, sagde jeg farvel til det skønne og rige land, Holland.

Damper og småbåde

oo O oo

På næste side ses kort med indtegnning af den tyske og hollandske del af Th. Johansens rute. Turen kan i alt beregnes til at have været op mod 900 kilometer.

Th. Johansens rute tegnet ind på kort fra Andreas Handatlas fra 1913.